

IZZA KONGRESA

Zgodovinski roman

Spisal
dr. Ivan Tavčar

(Nadaljevanje)

Pred odhodom je daroval cesar godbi barona Wimpfena pehote 3600 gld., istotako je obdaroval godbo graničarskega polka, ki je bil za kongresa nastanjen v Ljubljani. Kapelnik, ki je vodil Wimpffenovo godbo, pa je dobil 100 cekinov. Hrvaškemu bataljonu, ki je bil del posadke, je veličanstvo naklonilo 2600 gld., bataljonu Reuss-Plauen pa 600 gld. Dalje je dobil škof Gruber od cesarice zlat križec, njegov dvorni kaplan pa zlato tobačnico. Končno sta dobila nunska samostana v Ljubljani in Škofiji loki podobno njenega veličanstva cesarice v prav lepem zlatem okviru.

In to je bilo vse! Ljubljancem se je videlo dosti premalo, ker so pričakovali mnogo več. Od polstih dalje so se že trgale množice, da bi si priborile najugodnejši prostor ob cesti, po kateri sta se imela pripeljati "oboževani" cesar in "najboljša" cesarica. V gneči je bilo opaziti obilo znancev, katere je prignala radovednost na "komercialno cesto". Na ovinku pred Figovcem je stal gospod Ciril Erbežnik s cilindrom. Pri sebi je imel gospoda Vincenca Lukmana in njegovo ženo. Uživala sta še medene tedne, on s pobožno vdanostjo, ona pa s pobožno srečo. Zategadelj sta bila najprej pri prvi maši v Senklavžu, potem sta pa tudi prišla gledat, kako se odpelje cesar. Srečal ju je gospod Ciril ter jima preskrbel dober prostorček. Prerinil ju je skozi množico, in ker je bil duhovnik, je smel suvati s komolcem na vse strani, ne da bi se bil kdo upal, upirati se mu.

"Tule bomo obstali," je izpregovoril samozavestno, "in gledali cesarju ravno pod nos! No, kaj pa je kaj novega, gospa Marička?" "Vse dobro, vse dobro!" je sladkolela. Obrnil se je do moža: "In ti, Cene?" Slišal sem, da sta si objublila vedno devišstvo, preden sta se bila vzela! Ali je res, kati? Hej, Cene!" Cenu je kri zalila obraz.

"Ne tako! Herr Ciril, ne tako!" je sramežljivo lepetala nekdanja vdova Dagarinova. "Poglej ga no," je vpil Ciril, "kako je rdeč, kot rak v ponvi!"

Bivšemu teologu je primanjkovalo sape. Gospod Erbežnik pa je tlesnil z roko ob roko: "Ti kujon ti!"

Z zadrego obeh zakonskih se je takoj okoristil: "Nič ne de, Cene! Jutri pridem k vama na večerjo. Pa Cumpeta pripeljem s sabo! Ali kaj dobrega mora biti, gospa Mica!"

"Bo, bo, Herr Ciril!"

V bližini te trojice sta tičala Urban Pintar in Topoliščakova oče. Prvi ni bil več sam sebi podoben. Dočim je bil stari Topoliščak lepo rejen in tudi čedno opravljen, je na Urbanu vse viselo in tudi obleko je nosil poveljkan. Izginil mu je bil okrogli trebušček in kosti so mu štrlele iz žalostnega obraza.

"Hovi! Hovi!" je zastokal, ker ravno drugega ni vedel izpregovoriti.

"Torej oženil si se," je prišel Topoliščak, "in Komarjevo Magdaleno si vzel?"

"Hovi! Hovi!" je ponavljal Pintar.

"Kaj pa kaj žena? Si zadovoljen, kaj?"

Oni je pogledal v zrak: "Kaj čem odgovoriti? Saj veš, komar je komar!"

Topoliščak je izprevidel, da ta govorica ni prijatelju všeč. Zatorej je odnehal.

"Slabi časi so zdaj!" se je oglasil Pintar ter tako zasukal pomenek na drugo polje. "O Dolničarju si gotovo že kaj slišal, o bogatem Dolničarju na Brvica pri Šmarju?"

"Ničesar nisem slišal," je odgovoril Topoliščak. "Kar smo imeli tisto žalost, živimo le bolj zase in ničesar ne zveemo!"

"O Dolničarju nisi ničesar čul? Čudno! To pa vendar veš, da se valja po denarjih in da bi jedel konjski gnoj, če bi ga želede prenesel. Tako skop je!"

"Bogati ljudje so navadno taki!"

"Denar ima za zakopan ali v hlevu, ali v kleti, ali v kovačnici. Par mernikov cekinov! Pa gotovo!"

"Oj! Oj! Kako ti bogatini žive v vednih skrbeh!"

"Tolovaji jih zalezujejo. Pred tremi dnevi so se oglasili tudi pri Dolničarju. Bržčas kakih Hrvatje z zamazanimi obrazi. Pretepavali so ga, na živem oglju so ga pekli. Šele proti jutru so jih pregnali sosedje. Celo mesto govori o tem."

"Je izdal svoj denar?"

"Bog ne daj! Kot janjec je bil pečen, a denarja ni izdal. Hrvatje so s praznimi rokami odrinili bogvekam in pravica jih še nima. Stari pa tudi umira in nič se ne zave. Če umre, se ne bo vedelo za denar. Potlej bi bilo dobro kupiti njegovo posestvo! Ko bi človek imel denar!"

"Take bi morali obesiti," je menil Topoliščak. "O, kaj že!" se zatogoti Pintar. "Koga pa danes še obesijo? Ta prokleti Škile, ali mi ni ukradel polovico življenja? Na beraško palico me je spravil! Par let je dobil, jaz bom pa moral dosti prej v grob! Koga pa danes še obesijo?"

"Saj si nekaj nazaj dobil," ga je tolažil oni.

"Ne beliča! Kar je ostalo v knjižici, je pograbila Magdalena, da nimam čisto nič!"

"Kar je mož, to je žena!"

"Ni res! Le takih bedastoč ne govori! Re-vež sem!"

Ker Topoliščak ni vedel drugega vprašati, je vprašal: "A še pere pri korzarjih?"

"Zmerom bolj," je zastokal Komarkin mož, "mene v zahvalo pa še stepe, če ni drugače! Ta prokleti satani!"

Debele solze so mu silile v oči, zato ga Topoliščak ni dalje izpraševal.

"Pri vas imate pa denar?" je prišel Pintar po kratkem premolku, potem ko je bil solze pogoltnil.

"Neki oficir nam ga je prinesel. To je že res, pomanjkanja ne trpimo. Pa kaj nama hoče, ko nimava več otrok!"

Tu so zopet Topoliščaku solze zalile oči. Oba sta utihnila.

Malo naprej, na ovinku pred Piškotovo gostilno je bila večja gosposka družba. Gospa Primčeva s svojo hčerko Julko si je zbrala tu svoje prijateljice. Te so med sabo klepetale, mala Julka pa se je koketno ozirala po mladeničih.

(Dalje prihodnjic.)

V BORBI ZA SVOBODO

Cene Kranjc
(Nadaljevanje.)

Vse primorske tiskarne so dele v zelo težkih razmerah. Saj je cela armada fašistov posebno v vojnih letih s podvojeno silo preganjala slovenske Primorce. To so leta, ko jih je v tej pokrajini preživelo le malo ljudi, ki ne bi bili deležni italijanske internacije. Vkljub temu ni bila odkrita niti ena partizanska tiskarna.

Ob italijanski kapitulaciji se je Primorska vrnala kot otrok. Vse je čutilo, da se je zgodilo nekaj odločilnega. Vendar kapitulacija sama na razvoj tiska bistveno ni vplivala, smer dela je bila obrnjena predvsem v mobilizacijo za narodno osvobodilno vojsko Jugoslavije.

Po veselih dneh je prišla nemška ofenziva. To je bila pozna jesen 1943. Partizanske tiskarne so izredno trpele. Skoraj vse so bile odkrite, razbite in požgane.

Doba po nemški ofenzivi je doba novega razvoja partizanskega tiska na Primorskem.

Komaj so minili štirje tedni in že so delale tri nove ciklostilske tiskarne. V naslednjih mesecih si je že vseh štirinajst primorskih okroglov postavilo svoje partizanske tiskarne.

Vzporedno z razvojem ciklostilskih tiskarn se je razvijala prava partizanska tiskarna. V februarju leta 1944 je izšla pr-

va tiskana številka "Ljudske pravice".

Ta številka je bila narejena z veliko muko. Vsako stran je bilo treba dvakrat staviti, ker črk je bilo na razpolago samo za polovico strani. Toda "Ljudska pravica" je vendarle izšla.

Črke so bile sploh posebna ovira v slovenski Primorski. Italijani namreč ne poznajo šumicev (č, ž, š), kot jih pozna slovensčina. Toda tudi ta težava se je rešila, ko je romalo iz Gorice mimo okupatorja celih 450 kg slovenskih črk.

Ko je bilo potreban prvega tiskarskega stroja zadoščeno, je seveda želja po napredku in tudi potreba po tisku zahtevala še nov stroj.

In prišel je, nov, lep in velik! Napravil je dolgo pot iz Italije in sedaj je bil tu!

Bil je tako dragocen, da ga je bilo treba spraviti na bolj varen prostor, kot je bil tisti, kjer je tiskarna delala doslej. Zato se je vršila selitev iz goriške okolice v nove, bolj skrite prostore.

V novi tiskarni tiskajo trije tiskarski stroji. Tiskarskega materiala je dovolj. Včasih ga je manjkalo majhnemu ciklostilu, danes velika tiskarna ni nikoli v težavah. Vsa Primorska jo podpira, prebujena Primorska, ki je spoznala pravo pot—pot oborožene borbe.

V novi tiskarni se tiska vsak dan nova številka "Partizanskega dnevnika". Ljubljena primorskega ljudstva. Pisatelj France Bevk, predsednik Pokrajinskega odbora za Primorsko, piše v uvodnem članku številke 284, kako je tiskarna proslavila osvoboditev Belgrada. V članku stoji naslednje:

"V proslavo osvoboditve Belgrada ste prejeli povečani 'Partizanski dnevnik' v krasni dvo-barvni opremi. Ali veste, da je to stalo stavce in tiskarje 24 ur neprestanega dela brez oddiha in spanja? Ali veste, da so to storili brez našega naročila, po lastni pobudi. 'Na različne načine so ljudje proslavljali osvoboditve Belgrada; tudi mi smo hoteli dati poudarek temu dnevu, toda ne z rajanjem, ampak s štirindvajseturnim delom, tako so nam pisali.'"

Imenovana slavnostna številka je ena najlepših del partizanskega tiska. Ta številka dokazuje, da primorski tiskarji niso nič drugačni kot njihovi tovariši v "Triglavu" ali "Partizanski tiskarni" ali kateri koli drugi naši tiskarni, da so vsi skupaj nič več in nič manj preprosto: partizani.

Partizanska tiskarna je namreč tovarna orožja, ki velikokrat že in bolje zadene sovražnika kot najmočnejši top.

Primorci so svoje ciklostilske tiskarne imenovali po svojih gorah in krajih: "Nanos", "Matajur", "Grmada", "Caven", "Draga", "Slavnik", "Doberdob", "Krn", "Porezen", "Snežnik", "Javornik" ob Jadranskem

morju deluje "Morje." Svoji tiskarni so dali najlepše ime: "Slovenija."

Medtem ko sta dve slovenski pokrajini, Dolenjska in Primorska, ki sta bili pod italijansko okupacijo, doživeli v jeseni leta 1943 ob kapitulaciji Italije nekak odmor, sicer zelo kratek, ki pa ga je bilo mogoče vojaško in politično izkoristiti, pa ostale tri slovenske pokrajine Gorenjska, Štajerska in Koroška, ki so bile pod nemško okupacijo, in Prekmurje pod Madžari, tega odmora ne poznajo.

Videli smo, da se je narodno-osvobodilni tisk prav ob kapitulaciji Italije na Dolenjskem bistveno pomnožil in se izpopolnil predvsem s tiskarnami. Gorenjska, Štajerska in Koroška niso doživlele dobe, kjer bi okupator vsaj za kratek čas izpraznil mesto, kjer bi bilo možno naložiti na avto ali na voz tiskarski stroj, dragocene črke in dragoceni papir.

Naši tiskarji na Gorenjskem, Štajerskem in Koroškem niso imeli take sreče kot njihovi tovariši v Kočevju in Novem mestu. Njihovo delo je neprestan boj, ki ni prenehal niti za dan. Zato moramo biti uspešni, ki so jih dosegli, še bolj veseli. Saj teče ta čas samo na Gorenjskem troje pravih in vrsta ciklostilskih partizanskih tiskarn.

Prva ciklostilska tiskarna na Gorenjskem je začela delovati leta 1941 v okolici Kranja. Pet mesecev je delala, pet mesecev je posredovala mučenim in preganjanim Gorenjcem svobodno besedo. Nato so jo gestapovci odkrili in jo uničili skupaj s hišo, v kateri je bila skrita.

V nasilju, ki ni poznalo meja, je bila Gorenjska v prvi polovici 1942 leta brez svojega tiska. Poedine številke "Slovenskega poročevalca," ki so prišle iz Ljubljane, so razmnoževali na pisalne stroje. Tako razmnožene številke so bile gorenjskim borcev in gorenjskemu ljudstvu svete. Kot največja dragocenost so romale iz rok v roke.

Močnejša partizanska četa, ki je šla sredi leta čez Gorenjsko na Štajersko, je samo za nekaj tednov s svojo ciklostilsko tiskarno razmnožila tudi za po-spešilo dostavljanje polta.

SLOVENE GIRLS

WORK IN YOUR OWN NEIGHBORHOOD

Prominent positions now open for

TYPIST - CLERK

Good starting salary.

Excellent working conditions

Good transportation

APPLY AT ONCE

NATIONAL CYLINDER GAS CO.

4700 West 19th Street

"A NATION OF NATIONS"

A NEW BOOK BY

LOUIS ADAMIC

Price \$3.50

Also the following books by the same author:

My Native Land 3.75

From Many Lands 3.50

Grandsons 2.50

Laughing in the Jungle . . . 3.00

My America 3.75

Native's Return 2.75

Two-Way Passage 2.50

What's Your Name? 2.50

Order from

Proletarec

2301 South Lawndale Avenue

Chicago 23, Ill.

Razni mali oglasi

ZEMLJA NA PRODAJ V FONTANI

Na prodaj imam zemljo med pomarančnimi in vinogradskimi nasadi. Cena je \$800.00 akre. Zemlja je oddaljena le miljo do sredine mesta, dve milji do Kaiser Steel Plant tovarne in le tri bloke od Slovenske dvorane. V tej okolici je naseljenih nad 100 jugoslovanskih družin. Za vsa nadaljnja pojasnila pišite na naslov: PAUL KENDA, 336 W. Arrow Blvd., Fontana, Calif. —(Adv.)

JANITRESSES

for OFFICE BUILDING

8 P.M. to 1 P.M. Good Pay

Apply

64 W. Randolph

Mr. Schultz

GIRLS

for wiring and assembling lamps

UNITED LAMP CO.

1334 S. Rockwell St.

Cicero Sausage Co.

needs immediately

20 Girls and Women

SAUSAGE LINKERS

and PACKERS

Experienced or inexperienced—62c per hour, 48-hour week, time and 1/2 over 40 hours—Steady work. Rest periods. Good working conditions.

Apply

4912 W. 25th Place

BINDERY GIRLS

With or without experience, for inserting and light table work. ALSO EXPERIENCED GIRLS on glueing machines; pleasant working conditions—Good starting salary—Permanent. Free hospitalization insurance. Time and one-half over 40 hours.

SHELBY CRAFTCO

2734 W. SUPERIOR ST.

Razni mali oglasi

Naročite si pri nas SLOVENSKE NOTE ZA PIANO HARMONIKO. Pišite po cenik na naslov:

J. RUSS

1857 E. 85 St., Cleveland 3, O.

VENETIAN BLIND WOMEN

Experienced—Roller Coating Work. TOP SALARY OFFERED. Ideal working conditions. ECONOMY SHADE CO. 1100 S. Central Park

EGG BREAKERS

GIRLS AND WOMEN. LIGHT WORK. No experience necessary. 65c per hour. Apply

JOE LOWE CORP.

Egg Breaking Plant. 2542 Elston ave.

ALI GLEDATE ZA DOBR PLACO IN STABILNOSTI. Telefon kompanija ima nekakih prilik

HIŠNICE

(JANITRESSES)

Takoj od začetka plača 70c na uro po treh mesecih 75c na uro in po šestih mesecih po 80c na uro. ŽENSKA ZA ČIŠČENJE V VSEDELNIH MESTIH

Delovne ure od 5:30 pop. do 11 ure ponoči.

POMAGALKE V JEDILNICI KUCHARICE V KAFETERIJAH. POTREBUJEMO NOVA VISOKA PLACA

Oglašite se pri

ILLINOIS BELL

TELEPHONE

COMPANY

v uposlovalnem uradu za imenovanje v pristiščju

309 W. WASHINGTON ST.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklopu 12 redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine in eni naročnik. List Prosveta stane vsa vsa enaka, za člana ali nečlane \$0.00 za eno leto naročnine. Ker pa člani plačajo pri anketu \$1.50 za eno leto, se jim to prišteje k naročninam. Torej sedaj ni vročka, reči, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnimo—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list, tedaj, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado \$0.00 Za Chicago in okolice je \$7.50

1 tednik in 4.50 1 tednik in 5.50

2 tednika in 3.50 2 tednika in 4.50

3 tednike in 2.40 3 tednike in 3.50

4 tednike in 1.20 4 tednike in 2.70

5 tednikov in nič 5 tednikov in 1.50

Za Evropo je \$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ, 2857 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime Čl. druživa št.

Naslov

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. Čl. druživa št.

3. Čl. druživa št.

4. Čl. druživa št.

5. Čl. druživa št.

Mesto Država

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

TISKARNA S.N.P.J.

—sprejema vsa—

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. Vsa/pojasnila daje vodstvo tiskarne

. Cene zmerno, unijsko dele prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois

TEL. ROCKWELL 4804